

НАЗИМКО О. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
та гуманітарних дисциплін факультету
№ 2

*(Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ)*

ПИСКУН О. В.

доктор філософії у галузі права,
заступник командира 21-шої окремої
бригади охорони громадського порядку
імені Петра Калнишевського
*(Національна гвардія України
з професійної підготовки)*

УДК 342.951:351.743(477):35.08

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.53>

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ВІЙСЬКОВИМИ
ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ**

У статті наголошується, що взаємодія з іншими правоохоронними органами для Національної гвардії України є не засобом досягнення завдання, а саме одним із основних завдань. Однак, в умовах сьогоденних викликів, реалізація взаємодії Національної гвардії України потребує належного правового забезпечення, оскільки динаміка трансформації функцій НГУ не завжди супроводжується належним правовим підґрунтям. Запропоновано положення частини 5 статті 18 Закону України «Про національну безпеку» привести у відповідність до норм Закону України «Про Національну гвардію» в частині визначення особливого періоду в якості єдиної підстави щодо участі Національної гвардії України у забезпеченні територіальної оборони.

Автори пропонують зміни та внести доповнення до адміністративного законодавства та наділити військовослужбовців Національної гвардії України повноваженнями щодо притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, в тому числі, передбачені статтями Кодексу України про адмініструванні правопорушення: ст. 51 «Дрібне викрадення чужого майна», ст. 175-1 «Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях», ст. 178 «Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді», ст. 181-1 «Заняття проституцією», ст. 185 «Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця». Запропоновано закріпити за військовослужбовцями Національної гвардії України повноваження щодо здійснення особистого огляду та огляду речей, доповнивши відповідними змінами ст. 264 КУпАП «Особистий огляд і огляд речей».

Ключові слова: правоохоронна сфера, військова сфера, воєнний стан, правоохоронні органи, організація, службова діяльність, взаємодія, права людини

та громадянина, Національна поліція, Національна гвардія, Державна прикордонна служба, прокуратура, Служба безпеки.

Nazymko O. V., Pyskun O. V. Certain issues of regulatory and legal support of interaction between the national guard of ukraine with military and law enforcement bodies

The article emphasizes that interaction with other law enforcement agencies for the National Guard of Ukraine is not a means to achieve the task, but one of the main tasks. However, in the context of today's challenges, the implementation of interaction of the National Guard of Ukraine requires proper legal support, since the dynamics of the transformation of the functions of the NGU is not always accompanied by a proper legal basis. It is proposed to bring the provisions of Part 5 of Article 18 of the Law of Ukraine «On National Security» into line with the norms of the Law of Ukraine «On the National Guard» in terms of defining a special period as the only basis for the participation of the National Guard of Ukraine in ensuring territorial defense. The authors propose to amend and add to the administrative legislation and to empower servicemen of the National Guard of Ukraine with the authority to bring to administrative responsibility for offenses, including those provided for by the articles of the Code of Ukraine on the Administration of Offenses: Art. 51 «Petty Theft of Another's Property», Art. 175-1 «Smoking tobacco products in prohibited places», Art. 178 «Drinking beer, alcoholic, low-alcohol beverages in places prohibited by law or appearing in public places in a drunken state», Art. 181-1 «Engaging in prostitution», Art. 185 «Malicious disobedience to a lawful order or requirement of a police officer, a member of a public formation for the protection of public order and the state border, a military serviceman». It is proposed to assign to the military personnel of the National Guard of Ukraine the authority to conduct a personal search and inspection of things, supplementing with appropriate amendments Art. 264 of the Code of Administrative Offenses «Personal search and inspection of things».

Key words: *law enforcement, military sphere, martial law, law enforcement bodies, organization, official activity, interaction, human and citizen rights, National Police, National Guard, State Border Service, Prosecutor's Office, Security Service.*

Актуальність. В умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну функціонування системи органів безпеки та оборони України потребує належного нормативно-правового забезпечення у контексті нових викликів, загроз та трансформації повноважень окремих елементів цієї системи. Одним із центральних органів виконавчої влади в системі безпеки та оборони є Національна гвардія України (далі – НГУ), що покликана виконувати завдання із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

Як бачимо, взаємодія з іншими правоохоронними органами для НГУ є не засобом досягнення завдання, а саме одним із основних завдань. Однак, в умовах сьогоденних викликів, реалізація взаємодії НГУ потребує належного правового забезпечення, оскільки динаміка трансформації функцій НГУ не завжди супроводжується належним правовим підґрунтям.

Стан дослідження. Слід відмітити, що у вітчизняній юридичній науці питанням правового забезпечення функціонування НГУ свої праці присвятили Ю.В. Аллеров, А.О Буличев, Д.О. Горбач, А.В. Жбанчик, Д.М. Корнієнко, А.М. Куліш, В.В. Мацюк,

О.А. Олещенко, А.В. Солонар, Д.О. ШЛЕГА та деякі інші вчені. Однак, питання правового забезпечення взаємодії НГУ з органами сил безпеки та оборони на сучасному етапі залишаються малодослідженими, що своєю чергою впливають на належне забезпечення функціонування цього органу державної влади.

Тому, **метою цієї статті** обрано аналіз нормативно-правового забезпечення взаємодії Національної гвардії України з військовими та правоохоронними органами та розроблення пропозицій з його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Як ми вже зазначали, характер службової діяльності НГУ передбачає взаємодію під час реалізації інших функцій у військовій та правоохоронній сфері. Зокрема, реалізація завдання Національної гвардії щодо захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони публічного порядку та безпеки, передбачає залучення сил та засобів НГУ під час взаємодії з Національною поліцією; функція захисту державного кордону зумовлює необхідність задіяння підрозділів НГУ для допомоги Державній прикордонній службі тощо.

Так, відповідно до статті 1 Закону № 876, взаємодія НГУ з правоохоронними органами передбачає реалізацію завдань із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій (ч. 1 ст. 1); взаємодія НГУ зі Збройними Силами України націлена на здійснення завдань щодо відбиття збройного нападу росії проти України, а також виконання завдань територіальної оборони (ч. 2 ст. 1) [1].

Крім того, головний орган військового управління НГУ, відповідно до пункту 7 Положення про нього, в процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з Управлінням державної охорони України, іншими правоохоронними органами, Збройними Силами України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами державної влади, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями, а також з адміністрацією і режимними органами об'єктів, що охороняються, та населенням [2].

Слід констатувати, що організація порядку взаємодії НГУ з іншими органами системи МВС України має нормативне підґрунтя [3]. Але в той же час, окремі її напрямки залишились нормативно не врегульованими. Зокрема, наразі назріла нагальна потреба визначення основних форм та напрямів взаємодії Національної гвардії зі Збройними Силами України, Службою безпеки України, органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері протидії кримінальним та адміністративним правопорушенням, терористичним загрозам та іншим напрямкам забезпечення національної безпеки.

Однак, не зважаючи на те, що взаємодія як правова категорія визначена багатьма правовими актами у сфері діяльності НГУ, її правова природа має дискусійний характер та потребує подальшого наукового осмислення.

Будучи невід'ємним елементом державного управління, взаємодія між органами державної влади має свою специфіку, яка проявляється у статусі суб'єктів адміністративно-правових відносин, які, як правило, є рівнозначними та не підпорядковуються один одному. Іншими словами, відсутність відомчого підпорядкування слугує характерною рисою взаємодії суб'єктів адміністративних правовідносин.

Наприклад, відповідно до наказу МВС України від 10.08.2016 № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку», взаємодія між вказаними державними органами передбачає:

- спільне патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;
- забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних

заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

– проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [3].

Також, відповідно до наказу МВС України від 01.10.2018 № 802 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної гвардії України під час забезпечення захисту державного кордону України в мирний час», взаємодія двох вищевказаних державних органів передбачає трирівневу структуру реалізації спільних заходів на державному, регіональному та місцевому рівні.

Зокрема, на державному (стратегічному) рівні взаємодія здійснюється між центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, і головним органом військового управління НГУ; на регіональному (оперативному) рівні – між територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону або органами охорони державного кордону, які безпосередньо підпорядковуються Адміністрації Держприкордонслужби, та органами військового управління оперативно-територіальних об'єднань НГУ; на місцевому (тактичному) рівні – між органами охорони державного кордону та військовими частинами НГУ [4].

Таким чином, до основних суб'єктів взаємодії з НГУ України відносяться: а) правоохоронні органи; б) Збройні Сили України та інші, утворені відповідно до законодавства, військові формування; в) органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Аналіз вищевказаних нормативно-правових приписів МВС України дозволяє зробити важливий висновок про те, що механізм взаємодії НГУ у найбільш повному обсязі врегульовано, в частині співпраці з правоохоронними органами.

Слід підкреслити, що специфіка такої взаємодії потребує детальної відомчої регламентації. Наприклад, взаємодія НГУ та Збройних Сил України має місце виключно за умови виконання завдань із забезпечення національної безпеки у мирний час, коли НГУ, відповідно до частини 5 статті 18 Закону України «Про національну безпеку», входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони. Однак, із введенням воєнного стану НГУ приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та Закону України «Про Національну гвардію України» [5].

Але у подальшому, звертаючись до статті 6-1 Закону України «Про Національну гвардію України» стає очевидною правова колізія, адже перехід НГУ у підпорядкування органів військового управління Збройних Сил України здійснюється в особливий період [1].

Думається, що розуміння особливого періоду у порівнянні із правовим режимом воєнного стану, має більш широке значення, оскільки, відповідно до статті 1 Закону України «Про оборону України», особливий період – це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [6]. Тому вважаємо, що положення частини 5 статті 18 Закону України «Про національну безпеку» має бути приведено у відповідність до норм Закону України «Про Національну гвардію», в частині визначення особливого періоду в якості єдиної підстави щодо участі НГУ у забезпеченні територіальної оборони.

Таким чином, стає очевидним той факт, що правоохоронні органи та Збройні Сили України виступають в ролі головних суб'єктів взаємодії з НГУ у сфері забезпечення національної безпеки та оборони країни. Відтак, вважаємо за доцільне охарактеризувати стан адміністративно-правового забезпечення взаємодії НГУ із вищевказаними суб'єктами державного управління.

Цілком обґрунтованою виглядає позиція В.А. Ліпкана, який відносить до організаційних заходів щодо взаємодії НГУ та правоохоронних органів: здійснення спільних аналізів оперативної обстановки; прийняття спільних рішень щодо взаємодії; формування та визначення пріоритетних напрямків взаємодії; організація планування загальних та спеціальних спільних заходів; надання взаємної допомоги, шляхом залучення додаткових сил та засобів; узагальнення та поширення позитивного досвіду організації взаємодії [7, с. 384]. Думається, що реалізація вищевказаних заходів матиме максимальний позитивний ефект в службовій діяльності НГУ за умови визначення чітко структурованої системи органів охорони правопорядку, залучених до спільних з НГУ заходів із забезпечення громадського порядку та безпеки.

Вчені по-різному підходять до визначення структури суб'єктів взаємодії органів охорони правопорядку у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки. Зокрема, А.П. Закалюк основним критерієм такої класифікації визначає наділення державних органів правоохоронними функціями. За такого підходу вчений виділяє у якості суб'єктів запобігання злочинності: органи державної влади та органи місцевого самоврядування (здійснюють керування та управління діяльністю щодо протидії злочинності); Національну поліцію України, Службу безпеки України, органи прокуратури (протидія злочинності входить до прямих обов'язків перелічених суб'єктів); заклади освіти, культурні центри, окремі групи громадян (мається на увазі здійснення діяльності зазначеними суб'єктами, яка закладає теоретичне підґрунтя визначення злочинної діяльності як завідомо шкідливої для суспільства загалом та особистості зокрема) [8, с. 346]. Уявляється, що в контексті нашого дослідження вказаний підхід заслуговує на увагу за умови визначення правоохоронних органів за ступенем наділення компетенцією у сфері охорони публічного порядку та безпеки.

За такого підходу до структури органів охорони правопорядку, функції яких спрямовано на реалізацію спільних заходів із Національною гвардією, варто віднести: а) Національну поліцію; б) Державну прикордонну службу; в) Службу безпеки України; г) Управління державної охорони; д) Державну службу з надзвичайних ситуацій.

Поряд із законами України, реалізація спільних заходів НГУ з Національною поліцією на рівні відомих нормативно-правових актів здійснюється на підставі наказу, спрямованого на визначення механізму організації взаємодії між вищевказаними державними органами у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки.

Аналіз законодавчої основи у сфері взаємодії Національної поліції та НГУ, а також вищевказаного наказу МВС України, дозволяє дійти висновку про те, що в процесі взаємодії з працівниками Національної поліції військовослужбовці НГУ виконують допоміжну функцію. Такий висновок впливає із змісту ст.13 Закону України «Про Національну гвардію», відповідно до якої військовослужбовці НГУ, у разі залучення їх до виконання завдань з охорони громадської безпеки і порядку мають право здійснювати превентивні та поліцейські заходи примусу відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», що свідчить про відсутність у останніх самостійних юрисдикційних повноважень.

З огляду на це, пропонуємо внести доповнення до низки статей КУпАП та наділити військовослужбовців НГУ повноваженнями щодо притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, в тому числі, передбачені статтями: 51 КУпАП «Дрібне викрадення чужого майна», 175-1 КУпАП «Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях», 178 КУпАП «Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді», 181-1 КУпАП «Заняття проституцією», 185 КУпАП «Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця».

Зокрема, пропонуємо доповнити пункт 1 частини 1 статті 255 КУпАП «Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення», абзацем наступного змісту:

«Національної гвардії України під час охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки (статті 51, 173, 174, стаття 175-1 (за винятком порушень, учинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статті 178, 180 – 182, 184-1, 185, 195-6)».

Доповнити статтю 259 КУпАП «Доставлення порушника», визначивши військовослужбовців Національної гвардії серед суб'єктів адміністративної юрисдикції, наділених правом доставлення правопорушників до відповідних правоохоронних органів.

Крім цього, вважаємо за доцільне закріпити за військовослужбовцями НГУ повноваження щодо здійснення особистого огляду та огляду речей, доповнивши відповідними змінами статтю 264 КУпАП «Особистий огляд і огляд речей».

Список використаних джерел:

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594
2. Питання головного органу військового управління Національної гвардії України : указ Президента України від 28.03.2014 № 346/2014. Офіційний вісник Президента України. 2014. № 12. Ст. 507
3. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : Наказ МВС України від 10.08.2016 № 773. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1223-16>
4. Про затвердження Порядку організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної гвардії України під час забезпечення захисту державного кордону України в мирний час. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE32640>
5. Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241
6. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1932-12>
7. Теорія управління в органах внутрішніх справ : [навчальний посібник] / за ред. В.А. Ліпкана. К. : КНТ, 2007. 884 с.
8. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінології науки. 424 с.

